

*Косьміна В.В.**

ЕКСПОРТ ФІЛІАЛІВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ США ІЗ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ

В статті розглядаються масштаби зарубіжної діяльності транснаціональних корпорацій США в нових індустріальних країнах Азії, тенденції припливу американських прямих інвестицій в цей регіон, напрями торгової політики цих компаній в окремих країнах Східної та Південно-Східної Азії. Аналізуються динаміка експорту філіалів американських корпорацій, зокрема їх експорт в країну свого базування.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, прямі іноземні інвестиції, нові індустріальні країни Азії, експорт та імпорт філіалів.

The paper considers international activities of US transnational corporations in Asian newly industrialized countries, current trends in US foreign direct investment flows in this region, corporate trade policy directions in different countries of East and South East Asia. It analyses export dynamics of US affiliates as well as their export to home country.

Key words: transnational corporations, foreign direct investments, Asian newly industrialized countries, affiliate's export and import.

В статье рассматриваются масштабы зарубежной деятельности транснациональных корпораций США в новых индустриальных странах Азии, тенденции притока американских прямых инвестиций в этот регион, направления торговой политики этих компаний в отдельных странах Восточной и Юго-Восточной Азии. Анализируется динамика экспорта филиалов американских корпораций, в частности их экспорт в страну своего базирования.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, прямые зарубежные инвестиции, новые индустриальные страны Азии, экспорт и импорт филиалов.

Постановка проблеми. Транснаціональні корпорації (ТНК) США посідають провідне місце в системі вивозу капіталу та міжнародного виробництва. Значна частина світового експорту опосередковується їх операціями. Одним із головних районів діяльності американських ТНК є нові індустріальні країни (НІК) Східної та Південно-Східної Азії. Розташовані тут філіали американських корпорацій не тільки постачають продукцію та послуги в США, але ї нарощують експорт в треті країни, зокрема в систему внутрікорпоративного географічно фрагментованого виробництва.

* здобувач кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: професор Рогач О.І.

Аналіз досліджень і публікацій. Діяльність транснаціональних фірм, зокрема американських корпорацій, в нових індустріальних країнах Азії знайшла відображення в науковій економічній літературі. Одним із перших дослідників цих проблем був Р.Вернон, який показав як на стадії зрілості циклу життя продукту американські ТНК переносять своє виробництва в країни Південно-Східної Азії і починають експортувати із цих країн стандартизовану продукцію в країну свого базування [1, с. 255-257]. Ще один відомий дослідник проблем НК Азії Б. Баласса вивчав роль ТНК в експорті цих країн і дійшов висновку, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ) США сприяли структурним зрушенням в їх експорті. Одним із перших в світовій економічній літературі він спробував показати кореляційні залежності між припливом в регіон американських ПІІ і динамікою експорту цих країн.

Р. Банга дослідив відмінності між американськими та японськими ПІІ в експортних операціях в Індії. Зокрема він показав, що прямі іноземні інвестиції США мали прямий та непрямо вплив на зміни структури індійського експорту. В той же час японські інвестиції не мали суттєвого позитивного впливу на цей процес [2, с. 558]. Т. Бхаван, Ч. Ксу та Ч. Зонг проаналізували динамізуючий ефект прямих іноземних інвестицій на економіку країн Південної Азії. Базуючись на методі Арелано-Бонда вони провели економетричний аналіз кореляції ПІІ та показників зростання цих країн за 1995-2008 роки. Серед інших висновків ці дослідники підтвердили позитивний вплив ПІІ на експорт приймаючих країн Азії [3, с. 46-48]. Р. Флорес вивчав локалізаційні детермінанти діяльності американських ТНК. Він відзначив, в числі таких причин розташування філіалів в країнах Південно-Східної Азії, мотив експортної діяльності для потреб глобальної мережі ТНК. При цьому працездатність виробництва дочірніх фірм США в цих нових індустріальних країнах створювалися для постачання продукції іншим підрозділам ТНК в промислово розвинутих країнах [4, с. 1188].

Мета статті. Проаналізувати сучасні тенденції припливу прямих інвестицій США в нові індустріальні країни Азії та особливості позиції ТНК США в окремих країнах регіону. Розкрити специфіку торгової та експортної політики американських філіалів, що розташовані в НК Азії, показати масштаби експортної діяльності дочірніх підприємств транснаціональних фірм США в цих країнах.

Виклад основного матеріалу. Нові індустріальні країни Азії посідають важливе місце в стратегії економічної експансії транснаціональних корпорацій США. Переважна частина цих країн розташовані в Східній та Південно-Східній Азії. Ці країни вже тривалий час притягують значні обсяги прямих іноземних інвестицій США та інтегруються в глобальні ланцюги доданої вартості американських транснаціональних фірм. В деяких нових індустріальних країнах Азії ТНК США переважають за обсягами інвестицій їх конкурентів із ЄС та Японії та виступають провідним інвестором в структурі імпорту капіталу.

Накопичена величина прямих іноземних інвестицій США (підрасована в так званих історичних цінах) в азіатських країнах, що розвиваються, та Китаї в 2011 році, за нашими розрахунками, склала 235 млрд. дол. Але ця сума представляє собою балансову, тобто початкову, вартість на момент інвестування без врахування інфляції. Поточна доларова вартість накопичених ПІІ США набагато перевищує згадану суму. Найбільша величина накопиченої суми ПІІ припадає на нові індустріальні країни першої хвилі. В регіональних центрах операцій ТНК – Сінгапурі та Гонконзі вона складає відповідно 116,6 та 52,5 млрд. дол. Дещо менша величина історичної балансової вартості інвестицій в інших двох країнах цієї групи. В Південній Кореї вона сягає 31,8 млрд. дол. а на Тайвані – 15,8 млрд. дол. Хоча накопичена вартість ПІІ ТНК США в нових індустріальних країнах другого еше-

лону швидко зростає – вона поступається показникам першої групи. Наприклад в Малайзії вона оцінюється в 13,6 млрд. дол., а в Індонезії та Таїланді трохи більше 11 млрд. дол. Серед НІК найменший обсяг накопичених американських ПІІ мають Філіппіни – всього 5,3 млрд. дол. [5, с. 19-34].

Поточні позиції транснаціональних фірм США в НІК Азії також відображує обсяг їх активів в цих країнах. Зрозуміло, що вартість активів не співпадає із величиною ПІІ і набагато перевищує цей показник. Вона базується на поточній доларовій вартості акцій компаній. Як і в попередньому випадку, (накопичених ПІІ) найбільша їх величина сягає у американських філіалів в Сінгапурі та Гонконзі – відповідно 485,8 млрд. дол. та 347,1 млрд. дол. Їм суттєво поступаються інші 2 країни НІК першої хвилі – Південна Корея та Тайвань, де вартість активів філіалів ТНК США оцінюється в 187,9 та 148,4 млрд. дол. Лідером другої групи НІК за показником вартості активів ТНК США є Таїланд – 103,4 млрд. дол. [6, с. 51-72].

Продажі філіалів американських транснаціональних фірм в країнах Східної та Південно-Східної Азії за останні десять років значно зросли. Наприклад, в Сінгапурі в 2001 році вони були 90,5 млрд. дол., а в 2010 році – вже 303 млрд. дол. В Гонконзі продажі розташованих тут філіалів компаній США збільшилися в 2 рази – із 52 до 104 млрд. дол. В Південній Кореї таке зростання було в 3 рази. Обсяг реалізації товарів та послуг розташованих в цій країні підприємств ТНК США склав в 2010 році 55 млрд. дол. Серед НІК першої хвилі відносно менші продажі підприємств компаній США були на Тайвані – за десять років вони зросли в 2 рази і складають 44 млрд. дол. [6, с. 69-70; 9, с. 102-103].

Серед нових індустріальних країн Азії другої групи найбільші обсяги продаж філіалів ТНК США спостерігаються протягом десятиріччя в Малайзії. Вони склали в 2010 році 51 млрд. дол. Але особливо високими темпами зростали продажі американських підконтрольних компаній в Таїланді – вони збільшилися за ці роки в 2,7 раз і досягли 47,5 млрд. дол.

Торгова політика дочірніх компаній ТНК США в нових індустріальних країнах Азії включала реалізацію двох основних напрямів діяльності: продажі на місцевому ринку та експортні операції. В межах другого напрямку можна виокремити декілька стратегій. По перше, це експорт продукції та послуг в країну свого базування, тобто в США. По-друге, це обслуговування регіонального ринку Східної та Південно-Східної Азії. По-третє, це експорт в треті країни, де знаходяться технологічно пов'язані із ними інші філіали ТНК або незалежні компанії. В залежності від стратегії ТНК, її галузевої приналежності, ступені міжнародності та часових горизонтів зарубіжних операцій може спостерігатися зміна акцентів цих функцій торгової політики.

В економічній літературі з теорії ТНК певний час відбувалася дискусія щодо гіпотези про «торговельно спрямовані» ПІІ та «антиторгові» ПІІ [7, с. 10-12]. Деякі дослідники (К. Коджіма, Т. Озава) вважали прикладом торговельно-спрямованих ПІІ вивіз капіталу із Японії в країни, що розвиваються. На їх думку філіали японських ТНК породжували експорт із приймаючих країн в Японію та інші країни. На відміну від цього так звані антиторгові інвестиції мають імпортозаміщувальний характер, отже можуть зменшувати обсяги міжнародної торгівлі. Згідно із цієї гіпотези, саме таку стратегію здійснювали американські ТНК, розміщуючи свої підрозділи за кордоном [8].

Зібрані нами статистичні дані дозволяють оцінити справедливість тези про «антиторгову» спрямованість діяльності філіалів ТНК США. За нашими підрахунками загальні продажі американських дочірніх компаній, розташованих в азіатських країнах, що розвиваються (включаючи Китай) склав в 2010 році 887 млрд. дол., в тому числі 650 млрд.

дол., або 73% цього обсягу, припадало на продажі в 8 нових індустріальних країн Східної та Південно-Східної Азії. При цьому 49 млрд. дол. товарів та послуг філіали ТНК США експортували в країну свого базування. Це складало 7,5 процентів їх загальних продаж.

Слід врахувати, що експорт в країну свого базування складає лише частину експорту філіалів. Значна частина такого експорту також спрямовується в треті країни – до підконтрольних філіалів транснаціональної мережі (напівфабрикати, проміжні продукти) або до незалежних фірм (готова продукція). Розповсюдження інтегрованих виробничих мереж ТНК, тобто глобального ланцюга створення доданої вартості, призвело до значних обсягів внутрікорпораційних експортних поставок. За оцінками, обсяг такого експорту може перевищувати експорт в країну базування ТНК в 4-5 разів. Таким чином, загальний експорт дочірніх підприємств американських ТНК є набагато вищим ніж їх експортні поставки в США. Разом із тим, очевидно, що переважна частина продаж філіалів американських корпорацій в цих країнах здійснювалася на місцевому ринку.

В 2010 році найбільший обсяг експорту в США здійснювали філіали американських транснаціональних фірм в Сінгапурі, Малайзії та Гонконзі – відповідно – 16,9 млрд. дол., 8,4 млрд. дол. та 5,7 млрд. дол. Відносно менші були експортні поставки дочірніх фірм США в другій групі НІК – в Таїланді та Тайвані (відповідно 3,3 та 2,3 млрд. дол.). Експорт американських філіалів в США із Філіппін та Індонезії був набагато меншим ніж у першій групі НІК. Порівняння динаміки експорту розташованих в НІК Азії американських філіалів, що вони здійснювали в США за 2001-2010 роки, свідчить про невелике (порівняно із зростанням накопиченого обсягу ПІІ або активів цих дочірніх підприємств) зростання цього показника. Наприклад, крім Таїланду, Південної Кореї та Малайзії (де відбулось зростання експорту приблизно в 2 рази), в інших НІК обсяг експорту філіалів в США навіть зменшився (в Гонконгу із 6,4 до 5,7 млрд. дол., Індонезії із 0,3 до 0,2 млрд. дол.) або залишився на тому ж рівні – Філіппіни [9, с. 102-103; 6, с. 69-70].

Поясненням цієї тенденції може бути переорієнтація експорту американських філіалів із домашньої країни на ринки третіх країн. В даному випадку споживачами продукції та послуг американських філіалів виступають інші підприємства глобальної мережі ТНК, а не їх батьківська компанія США. Значна частина таких експортних поставок відбуваються внаслідок фрагментації міжнародного виробництва та географічної дисперсії глобального ланцюга створення вартості. Особливо значними темпами при цьому зростала в останнє десятиріччя регіональна торгівля в країнах Південно-Східної Азії, зокрема в межах інтеграційного угруповання АСЕАН.

Одним із важливих питань впливу ТНК на економіку приймаючих країн є оцінка їх загального балансу зовнішньоторговельних операцій. Статистичні дані на матеріалах повністю підконтрольних філіалів ТНК США в нових індустріальних країнах Азії не дають однозначної відповіді на це питання. Із 8 країн, проаналізованих нами, в чотирьох країнах спостерігався позитивний ефект операцій американських філіалів на торговий баланс приймаючої країни із США (їх експорт в США перевищував їх імпорт із США). Особливо виразно така картина спостерігалася в Малайзії та Таїланді, відносно менший позитивний баланс був в Сінгапурі та Гонконзі. В інших чотирьох НІК, навпаки, філіали американських ТНК імпортували із США більше, ніж експортували в цю країну. Якщо в Південній Кореї та Тайвані від'ємне сальдо торгових операцій філіалів було досить незначним (-0,1 млрд. дол.), то в Індонезії та Філіппінах американські дочірні компанії ввозили в країну товарів та послуг із США майже в два рази більше, ніж експортували назад в цю країну.

Висновки. Транснаціональні фірми США розглядають нові індустріальні країни Азії, як район свої активних операцій. За останні десятиріччя обсяг накопичених ПІІ США в

цих країни зростає надзвичайно швидкими темпами. Серед НІК Азії спостерігається значна диференціація щодо позицій ТНК США, обсягу інвестованого їх капіталу та масштабу експортної діяльності. Найбільш активні експортні операції філіали ТНК США здійснювали в Сінгапурі та Гонконзі, які виступають сьогодні одними із найбільших центрів зосередження транснаціональних фірм та їх штаб-квартир. Експортна політика американських філіалів включає не тільки експорт їх продукції в країну свого походження, а й набагато більші за обсягами поставки в треті країни, де знаходяться інші підрозділи їх системи міжнародного виробництва.

Список використаних джерел

1. Vernon R. The Product Cycle Hypothesis in a New International Environment // Oxford Bulletin of Economics and Statistics. – 1979. – Vol. 41. – №4. – p. 255-267.
2. Banga Rashmi. The Export–Diversifying Impact of Japanese and US Foreign Direct Investments in the Indian Manufacturing Sector / Rashmi Banga // Journal of International Business Studies. – Vol. 37. – №4. – July, 2006. – p. 558-568.
3. Bhavan T., Xu Changsheng, Zhong Chunping. Determinants and Growth Effect of FDI in South Asian Economies: Evidence from a Panel Data Analysis / T. Bhavan, Xu Changsheng, Zhong Chunping // International Business Research. – 2011. – Vol. 4. – № 1. – P. 43-50.
4. Flores Ricardo G. Globalization and Location Choice: An Analysis of US Multinational Firms in 1980 and 2000 / Ricardo G. Flores, Ruth V. Aguilera // Journal of International Business Studies. – Vol. 38. – № 7. – Internationalization: Positions, Paths, and Processes. – December, 2007. – P. 1187-1210.
5. Kevin B. Barefoot and Marilyn Ibarra-Caton. Direct Investment Positions for 2011 Country and Industry Detail // Survey of Current Business. – 2012. – №. 7. – P.19-34.
6. By Kevin B. Barefoot U.S. Multinational Companies Operations of U.S. Parents and Their Foreign Affiliates in 2010 // Survey of Current Business. – 2012. – № 11 – p. 51-72.
7. Косьміна В.В. Концептуальні аспекти аналізу впливу прямих іноземних інвестицій на порівняльні переваги країни та її експорт // Економіка і управління. – 2012. – № 3 – с. 10-15.
8. Kojima K. Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operation. - Bechenchem. – 1978. – Chapter 2.
9. Raymond J. Mataloni, Jr. U.S. Multinational Companies Operations in 2001 // Survey of Current Business. – 2003. – № 11 – p.85-104.